

Розвиваємо мовлення малюків

З початком навчального року у вихователів груп раннього віку з'являється багато турбот. У групу прийшли нові дітки — ще зовсім маленькі, «домашні». Вихователю треба мати багато сил та терпіння, щоб діти освоїлися, звикли до незнайомих людей і нових умов. Потрібно багато чого навчити малюків. Насамперед, докласти зусиль до розвитку їхнього мовлення, адже без нього діти не лише не можуть гармонійно розвиватися, а й відчують себе безпорадними — їх не розуміють.

З яким же мовленнєвим багажем приходять діти раннього віку у дитячий садок?

Активний словник дітей у дворічному віці складається переважно з іменників та дієслів і становить за дослідженнями різних авторів 50 — 200 слів. Третій рік життя є дуже важливим етапом у розвитку мовлення малюків. За цей рік словник має значно збагатитись і становити 800 — 1000 слів, якими дитина активно користується. Діти мають навчитися висловлюватися реченнями, вживати майже всі частини мови. Тож треба буде подолати неабиякі труднощі на шляху розвитку мовлення, і допомогти у цьому має вихователь.

Роль вихователя у розвитку мовлення малюків

Коли дитина починає відвідувати дошкільний заклад, її життя повністю змінюється. Вона «відривається» від батьків і більшу частину часу проводить в оточенні інших дорослих. Саме вони значною мірою створюють те мовленнєве середовище, у якому зростає дитина, і яке безпосередньо впливає на її мовленнєвий розвиток.

Що ж має робити вихователь, щоб забезпечити комфортне перебування кожної дитини у дошкільному закладі, і створити такі умови, за яких діти активно набуватимуть мовленнєвого досвіду?

Поради вихователям щодо мовленнєвого розвитку дітей раннього віку

Велику увагу приділяйте **інтонаційній забарвленості мовлення**. Малюки дуже реагують на тон голосу. Хоча вони ще не розуміють багато слів, але за тоном вихователя можуть зрозуміти чи він задоволений, чи ні. При відповідній інтонації діти розуміють про який розмір предметами яку вдачу людини йдеться. Але з інтонаціями треба бути обережними. Від занадто театрального, дуже інтонаційно забарвленого мовлення дорослих діти втомлюються, а тому мозок дає команду «вимикатися» і діти вихователя вже не чують. Тож слід чергувати емоційне забарвлення зі спокійним, тихим мовленням.

Якнайбільше розмовляйте з дітьми. Слід не просто давати вказівки, а розмовляти. Адже від мовлення, яке буде чути дитина, залежить обсяг її пасивного словника, який згодом стане активним. Якщо вихователь візьме за правило все пояснювати малюкам, то вони скоро звикнуть прислуховуватися до його мовлення. Скажімо, вихователь збирає дітей на прогулянку. Його мовлення може бути приблизно таким: «Діти, ми йдемо на вулицю. Там зараз прохолодно, тому що осінь. Тож треба тепло одягнутися. Зараз ми одягнемо теплі речі: штанці, светри, кофточки і шапочки. Нам буде тепло. Ми будемо гуляти та дивитися на жовті листочки». Речення мають бути короткими, складатися переважно з іменників та дієслів. Поступово у мовлення слід вводити прикметники та займенники. Наприклад: «Подивіться, у Катрусі штани

червоні, а у Микити сині», «Чиї це червоні штани? (Мої.) Чия червона шапка? (Моя.) Чий червоний светр? (Мій.)».

Використовуйте малі віршовані форми. У роботі з дітьми раннього віку вихователю слід широко застосовувати віршовані фольклорні твори та вірші українських авторів. Вони допоможуть звернути увагу дітей на певні дії та досягти бажаних результатів під час різних режимних моментів. Ми пропонуємо вірші (див. Додаток), які можна використати:

- Ø під час годування дітей;
- Ø під час гігієнічних процедур у ванній кімнаті;
- Ø під час одягання (роздягання) дітей;
- Ø під час укладання дітей спати тощо.

Таких віршів є дуже багато. Їх можна підібрати на свій смак. Звісно, дуже добре, коли вихователь знає напам'ять і доцільно використовує малі віршовані форми, але їх спеціально вчити не обов'язково. Вірші можна надрукувати і розмістити у файлах у зручних для вихователя місцях.

Дуже важливо правильно підбирати і використовувати твори. Вірш має бути невеликим, складатися переважно із іменників та дієслів. Під час проведення рухливих ігор, ігор-забавлянок використовують більш ритмічні вірші з чіткими фразами, а перед сном, прийомом їжі, на вечірній прогулянці — більш спокійніші, з розміреним ритмом.

Активізуйте мовлення дітей. Для цього можна скористатися різними прийомами, зокрема дуже ефективним є прийом спільного декламування знайомого вірша, коли діти промовляють останнє слово кожного рядка, наприклад:

- Їхав лис через ... (ліс),
- Лисенятам капці... (віз).
- Щоб соснові... (шишки)
- Не кололи ... (ніжки).

Продовжити роботу з віршем можна, використавши ілюстрації до нього. Слід показати картинку з зображенням лиса, яка дасть змогу активізувати мовлення дітей за допомогою запитань. Скажімо так: «Їхав лис через ліс. Подивіться — це лис. Лис рудий. Скажи, Петрику, рудий». (Рудий.) «Який, Оксанко, лис?» (Рудий.) «Ще лис хитрий. Який лис?» (Хитрий.)

Потім показати картинку з зображенням лісу. При цьому мовлення вихователя може бути таким: «Це — ліс. У лісі росте багато дерев. Дерев багато бувають великі (можна руки підняти вгору, потягнутися), а бувають маленькі (можна присісти, руки опустити донизу). Які бувають дерева?» (Великі, маленькі.) Якщо діти не відповідають на запитання, треба підняти руки вгору або опустити їх донизу і нагадати їм, якими бувають дерева. Покажіть на картинці велике дерево: «Скажи, Оленко, яке це дерево?» (Велике.) Покажіть — маленьке: «Скажи, Сергійку, а це яке дерево?» (Маленьке.)

Якщо є можливість, варто показати дітям справжню шишку, заохочуючи їх до дій та мовлення: «Це шишка. Доторкніться до неї. (Діти по черзі кладуть долоньки на шишку.) Шишка колеться?» (Колеться.) «Вона колюча. Яка шишка? іКо.иоча.) «А якщо стати на шишку босою ніжною, то буде боляче?» (Так. Буде боляче.) «Тож лис купив лисенятам капці, щоб шишки не кололи ніжки. Шишка виросла на високому дереві, яке називається сосна. (Слід

показати зображення сосни на картинці.і Як називається дерево, Катрусе?» (Сосна.) «Ця шишка виросла на сосні, тому її називають соснова. То яка це шишка, Сергійку?» (Соснова.) «Правильно, соснова шишка».

Нагадаємо, що речення повинні бути короткими. Якщо введено нове слово, наприклад «сосна», треба вживати його у кожному реченні, не замінюючи на слова «у ньому», «на ньому».

Так потрібно відпрацьовувати кожен вірш.

Увага! Слід пам'ятати, щоб слово з пасивного словника перейшло в активний, дитина має промовити його багато разів у різних ситуаціях, будь-то гра чи режимні моменти. Однак не треба переобтяжувати дитину великою кількістю слів. Якщо від дитини вимагати вимовляти занадто багато складних, довгих слів, результат може бути сумним — заїкання.

Широко використовуйте вправи для пальчиків. Це дуже важливо для розвитку мовлення. Тут вам стануть у пригоді ігри-забав-лянки, як-от: «Сорока-ворона», «Ладки-ладусі», «Іде коза рогата», «Оцей пальчик», «Пальчику, пальчику, де ти був?». Адже діти дуже люблять дії з мовним супроводом. Корисні й ігри, у які можна грати з підгрупою дітей.

Наприклад, гра-імітація «**Два півники**»

Два півники, два півники

Горох молотили, (Імітація рухів молотьби ціпком)

Дві курочки-чубарочки

До млина носили. (Імітація несіння мішка на плечах)

Цап меле, цап меле. (Колові рухи руками)

Коза насипає, (Імітація рухів насипання)

А маленьке козенятко

На скрипочці грає. (Імітація гри на скрипці).

Через деякий час діти почнуть повторювати вірш за вихователем.

Робота з батьками

Надзвичайно важливою є робота з батьками. Адже найчастіше батьки не знають як саме спілкуватись з маленькою дитиною, у які ігри грати, які казки читати. Тому або занадто «сюсюкають», або поводяться з дитиною, як з дорослою, вимагаючи від неї те, що вона зробити ще не в змозі. Слід учить батьків вибирати казки та твори відповідно до віку дітей. Краще купити збірку народних казок для найменших, ніж енциклопедію для школярів. Дітям раннього віку варто розповідати казки з багаторазовими повтореннями, як-то: «Ріпка», «Колобок», «Коза-дереза» тощо. Таку казку дитині легше запам'ятати і відтворити.

Якими здібними не були б малюки, самотійно вони не зможуть дізнатися про прості речі, що їх оточують. Будьте для батьків експертом, у якого можна отримати корисну пораду та відповідь на будь-яке запитання щодо виховання дитини. Більше розповідайте про свою роботу. Не думайте, що батьки знають чи здогадуються, чого ви навчили їхню дитину. Покажіть їм свою роботу з дитиною під час відкритого заходу або у відеозапису. Це сприятиме ознайомленню батьків з прийомами розвитку мовлення дітей, спонукатиме частіше спілкуватися зі своїми дітьми.

Використання віршів під час різних режимних моментів

Під час годування дітей
Ігри-забавлянки
Гу-ту-ту! Гу-ту-ту!
Вари кашу круту,
Підливай молочка.
Погодуй козачка!
Печу, печу хлібчик
Дітям на обідчик:
Меншому — менший,
Старшому — більший,
Шусть у піч, шусть у піч.
Галина Демченко

Таня
Це ж чому завжди у Тані
Щічки свіжі та рум'яні?
А тому, що Таня наша
Їсть і борщ, і хліб, і кашу!
Володимир Ладигець

Хитрий зуб
Ой, болить у мене зуб,
Бо не хоче їсти суп.
Хоче меду,
Хоче грушку,
Хоче теплу Пампушку.
А як ще дасте сметани,
Вмить боліти перестане!

Під час гігієнічних процедур у ванній кімнаті

Грицько Бойко
...Хлюп, хлюп, водиченько,
Хлюп, хлюп на личенько,
І на ручки, і на ніжки
Хлюп, хлюп, хлюп!

Галина Демченко
Водичка
Наберу з криниці
Свіжої водиці,
Буду умивати,
Буду промовляти:
— Водичко, водичко,
Умий Олі личко,
Рожеве та біле,
Як яблучко спіле!

Під час одягання (роздягання) дітей

Ігри-забавлянки

Кую-кую чобіток,
Подай, бабо, молоток —
Не подаси молотка —
Не підкую чобітка.

Гудзик-пудзик розгойдався,
Із ниточки обірвався,
Упав на цибулю,
Набив собі гулю.

Валентина Каменчук

Їхав лис через ліс.
Лисенятам капці віз.
Щоб соснові шишки
Не кололи ніжки.

Вадим Крищенко

Вишиванка

Мама вишила мені
Квітами сорочку
Квіти гарні, весняні:
— На, вдягай, синочку.

Під час укладання дітей спати

Гра-забавлянка

Ой люлечки, люлі,
Нашнули гулі
Та й сіли на люлі.
А люлечка хить, хить,
А дитинка спить, спить.

Платон Воронько

Ходить сон коло хати

Ходить сон коло хати,
Сивий сон, волохатий.
В нього білі подушки,
Ковдрочка із вати,
Роздає смачні ріжки
Всім, хто буде спати.

Під час ігрової діяльності

Грицько Бойко

Лікар

Лялька Алла
Хвора стала —
Другий день уже лежить;

Лялька Алла
З ліжка впала
В неї ніженька болить.

Агнія Барто

Конячка

Я люблю кокячуу сиву,
Причешу їй гарногриву,
Гребінцем пригладжу хвостик
І поїду верхи б гості.

Під час спостереження за погодою

Володимир Лучук

Сіла хмара на коня

Сіла хмара на коня:
Хмара хмару догани.
Вітер збоку як набіг —
Збив коня відразу з ніг.
Випустила хмара віжки
І пішла за обрій пішки.

Тамара Коломієць

Дощик

Крапа дощик-накрапайчик,
Барабанить в барабанчик,
Бубонить у бубонець,
Щоб усі ішли в танець.